

<p>Tausta ja yleiskuvaus </p>
<p></p>

Lapin tulevaisuuden sote-keskus-hankkeessa tuettiin sosiaali- ja terveydenhuollon peruspalveluiden vahvistamissa Lapissa. Hankkeen aikana kehitettiin perusterveydenhuollon, sosiaalihuollon ja erikoissairaanhoidon yhteistyötä ja toimintaa ja otettiin käyttöön Lapin olosuhteissa toimivia ratkaisuja palveluiden saatavuuden ja jatkuvuuden parantamiseksi. Kehittämisessä aktiivisina toimijoina olivat sosiaali- ja terveydenhuollon esihenkilöt, ammattilaiset, kehittäjäasiakkaat ja kokemusasiantuntija sekä järjestötoimijat.

Hanke toteutettiin aikavälillä 1.8.2020–31.12.2023. Kolpeneen palvelukeskuksen kuntayhtymä hallinnoi hanketta vuoden 2022 loppuun saakka ja Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus koordinoi hankkeen toteutuksen hankkeen koko toteutusajan. Vuoden 2023 alusta hanke siirtyi Lapin hyvinvointialueen hallinnoitavaksi.

Hanke valmisteltiin vuonna 2020 laajassa yhteistyössä Lapin maakunnan kuntien, kuntayhtymien ja sidosryhmien (järjestöt, Kela, saamelaiskäräjät) kesken. Hankkeen täydennyshaku vuonna 2021 valmisteltiin väliaikaisen valmistelutoimielimen ja palveluiden järjestämisen alatyöryhmien, järjestötoimijoiden, Mehiläinen Länsi-Pohjan sekä saamelaiskäräjien kanssa.

Hyvinvointialueen aloittaessa hankkeen ohjausryhmä organisoitui uudelleen Lapin hyvinvointialueen uuden organisaation mukaisesti. Samalla päivitetiän hankesuunnitelmaa sekä hankkeen toteutussuunnitelmaa tukemaan hyvinvointialueen strategisia linjauksia. Tulevaisuuden sote-keskushankkeen kehittäminen on ollut Lapin hyvinvointialueen strategian toteuttamisen kärkitoimenpiteiden mukaista kehittämistä vuonna 2023. Strategian kärkitoimenpiteitä ovat

- Tuetaan kansalaisten hyvinvointia ja terveyttä edistävään elämäntapaan
- Tuetaan ikäihmisten aktiivisuutta ja toimintakykyä
- Tuetaan lasten ja nuorten mielenterveyttä
- Tuetaan kansalaisten arjen turvallisuutta

Hankkeen keskeiset tulokset on koottu tähän loppuraporttiin ja kaikki hankkeessa kuvatut prosessikuvaukset ja toimintamallit ohjeineen on kuvattu Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen verkkosivulle www.ekollega.fi sekä linkitetty Innokylään.

<p>Tavoitteet </p>
<p>Hankkeen pää tavoitteena oli turvata asiakkaalle sosiaali- ja terveyskeskuksessa sosiaalihuollon, perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon palvelut yhteensovitettuna, jolloin toimijoiden työnjaosta on sovittu ja yhteistyökäytänteet ovat sujuvia. Hoidon ja palvelun piiriin pääsee tarpeen edellyttämässä ajassa monikanavaisesti. Sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö on osaavaa, sitoutunutta ja osaamista hyödynnetään laajasti.</p>

Hankkeen hyötytavoitteet jakautuvat viiden kokonaisuuden alle:

- Sote-keskuksen kehittäminen
- Lapset, nuoret ja perheet
- Saamenkieliset ja -kulttuurinmukaiset palvelut
- Ikäihmisten palvelut
- Digipalvelut

Päätaavoite jakautui kokonaisuuksien mukaisiin alatavoitteisiin. Rakenneuudistusta tukevan hankkeen päätyessä hankkeeseen siirtyivät digipalveluiden kehittämiskokonaisuus sekä terveydenhuollon kirjaamisen kehittämiskokonaisuus vuoden 2022 alussa.

<p>Tavoitteiden toteutuminen</p>

Hankkeelle asetetut tavoitteet toteutuivat yleisesti ottaen koko hankkeen tasolla hyvin ja lähes kaikki suunnitelman mukaiset toimenpiteet toteutuivat. Suurin osa toimenpiteistä toteutui paikallisesti ja kehittämistyö jatkuu hankkeen päättymisen jälkeen. Hyvinvointialueen aloittaessa vuoden 2023 alussa kehittämisstyössä oli svantovaihe, hankesuunnitelman sisältöä päivitettiin ja osa kehittämistoimenpiteistä päättyi tai kehittäminen hidastui. Tavoitteiden toteutumista hidastivat henkilöstövaihdokset sosiaali- ja terveyspalveluissa, henkilöstöpula, koronapandemia sekä hyvinvointialueen valmistelu ja palveluiden organisoituminen.

Hankkeen keskeisiä hyötytavoitteita oli tukea sote-keskuskehittämisessä monialaista ja monitoimijaista yhteistyötä peruspalveluiden vahvistamiseksi. Sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyötä vahvistettiin kuvaamalla hoito- ja palveluketjuja, kuvaamalla yhteistyötä tukevia toimintamalleja ja tuettiin näiden toimintamallien käyttöönottoa. Jo hankkeen alkuvaiheessa todettiin, että ensin on kehitettävä terveydenhuollon ja sosiaalihuollon omia prosesseja, jotta monialainen ja monitoimijainen yhteistyön kehittäminen mahdollistuu. Monialaista ja monitoimijaista kehittämistä tapahtui hankkeen aikana hankkeen kaikilla osa-alueilla, mutta tätä työtä tulee ennen kaikkea jatkossa vahvasti tukea.

Hankkeen tavoitteena oli myös ottaa käyttöön elintapaohjauksen vaikuttavia ja laadukkaita elintapaohjauksen toimintamalleja ja käyttöönottaa elintapaohjauksen palvelutarjotin. Toimintamalleja tuettiin osana sote-keskuskehittämistä avovastaanottojen toiminnassa sekä mallinnettiin ikäneuvolatoimintamalli ja pilotoitiin Neuvokas-perhemenetelmää. Palvelutarjottimen kehittäminen ei toteutunut hankkeen aikana, koska sen kehittäminen käynnistyi Kestävän kasvun ohjelman mukaisessa VASA- hankkeessa.

<p>Tuotokset </p>
<p>Käyttöönotetut toimintamallit</p>

Toimintamallien linkki Innokylä: https://innokyla.fi/fi/kokonaisuus/lappi-tulevaisuuden-sote-keskus/toimintamallit
eKollega hankeen tulokset sivu: https://ekollega.fi/tulsote-hanketulokset

- Hoidon jatkuvuusmalli
- Sosiaali- ja terveydenhuollon monialainen yhteistyökuvaus
- Tuki- ja liikuntaelinpotilaan hoidon tarpeen arvioinnin ja hoitoon ohjautumisen prosessikuvaus
- Fysioterapian kuntoneuvolamalli
- Fysioterapian suoravastaanottomalli
- Tuki- ja liikuntaelinvaivojen hoitoon ohjaus
- Fysioterapian esitietolomake ja kuntoutuksen tavoitelomake
- Suun terveydenhuolto: Anestesiapotilaan hoitoketju
- Suun terveydenhuolto: Kirurgisen potilaan hoitoketju
- Lasten ja nuorten suun terveystarkastusten kutsutaulukko
- Lastensuojeluilmoituksen tekemisen opas suun terveydenhuollon ammattilaisille
- Lapin hyvinvointialueen perusterveydenhuollon kirjaamisen ja tilastoinnin opas
- Aikuissosiaalityön käsikirja
- Sosiaalihuollon tarpeen tunnistamisen työkalu
- Lapsen sosiaalihuollon tai suojelun tarpeen tunnistamisen työkalu
- Psykososiaalisten menetelmien käsikirja
- Ohjautuminen IPC-N työntekijälle
- Ohjautuminen Linity-työntekijälle
- Maksuttoman ehkäisyn prosessikuvaus ja toimintamalli
- Neuvokas perhe -menetelmän monialaisen käytön pilotointi osana Lapin perhekeskuskehittämistä
- Ajanvaraukseton nuorten ehkäisy- ja seksuaalineuvontapist
- Malli 8lk tutustumiskäyneistä ehkäisyneuvolaan
- Seksuaalineuvontaopas kutsuntaikäisille
- Walk in Talk -toimintamalli
- Lapsen sosiaalihuollon tai suojelun tuen tarpeen tunnistamisen työkalu
- Saamen kielen ja kulttuurin perusteet –verkkokoulu
- RAI-koordinaatiomalli
- RAI-oppimispolku/koulutuspolku -malli
- Ennakoivan kotiutuksen malli
- Hoitajan sähköisen lähetteen toimintamalli
- Kuntoutumista tukevan arviointijakson toimintamalli ja asiakasesite
- Pyydä Apua palvelu

Ei käyttöön otetut toimintamallit, prosessit, ohjeet

- Episodiassiakkaan ja pitkään palveluita tarvitsevien hoitoprosessikuvaukset
- Asiakaslähtöinen hoitosuunnitelma
- Sosiaalisen kuntoutuksen toimintamalli
- Ikäneuvolan toimintamallikuvaus ja kirjaamisen ja tilastoinnin ohje
- Mielialahäiriöiden palvelupolku ja hoito- ja palveluketju
- Kuvaus Päivystysapu 116 117 palvelumallista Lapin hyvinvointialueella
- Perhekeskuskonsepti
- Saameperhekeskuksen mallinnus
- Saamenkielisen ja -kulttuurinmukaisen mielenterveys- ja päihdetyön palvelupolkukuvaus
- Saamenkielisen työikäisen mielenterveys- ja päihdetyön asiakkaan kohtaaminen ja hoito sote-keskuksessa

<p>Kesken jääneet toimintamallit, prosessit, ohjeet</p>

- Sepelvaltimotautipotilaan hoito-ohjeistus
- Työttömien työ- ja toimintakyvynarvion hoito- ja palveluketju
- Tehostetun kotikuntoutuksen toimintamalli

<p>Kehittämisen jatkuminen:</p>
<p>Hankkeen tuottamat ohjeet ja materiaalit ovat käytössä ja hyödynnettävissä. Kaikki tulokset on dokumentoitu ja niiden käyttöä voi edistää näin ollen myös myöhemmässä vaiheessa.</p>

Hoidon jatkuvuusmallin käyttöön oton kehittäminen jatkuu, jatkokehittämiselle on haettu rahoitusta Kestävän kasvun ohjelmasta. Tämä kehittäminen linkittyy myös kiinteästi Vahva sote Lapin hyvinvointialueelle VASA- 2 hankkeeseen

VASA 2- hankkeen tuella jatkuvat:
- Sosiaali- ja terveydenhuollon monialainen yhteistyö
- Suun terveydenhuollon prosessien kehittäminen ja vakiinnuttaminen
- Terveydenhuollon kirjaaminen
- Psykososiaaliset menetelmät
- Mielialahäiriöiden palvelupolon kehittäminen
- Päivystysapu 116 117 käyttöönoton tuki
- Sepelvaltimotautipotilaan hoitoketju ja hoito-ohjeistus

Toiminta vakiintunut tai kehittäminen jatkuu suoraan hyvinvointialueen toimintana
- RAI-koordinaatio
- RAI oppimis- ja koulutuspolkumalli
- Kuntoutumista tukeva arviointijakso ikäihmisten palveluissa
- Tehostettu kotikuntoutuksen toimintamalli ikäihmisten palveluissa
- Työ- ja toimintakykyarvioprosessin kehittäminen (valmistelussa)

Jatkosta ei ole sovittu:
- Tuki- ja liikuntaelinpotilaan hoidon tarpeen arviointi ja hoitoon ohjautumisen prosessi
- Fysioterapian kuntoneuvolamalli
- Fysioterapian suoravastaanottomalli
- Tuki- ja liikuntaelinvaivojen hoitoon ohjausmalli
- Ennakoivan kotiutuksen malli
- Hoitajan sähköinen lähetteen toimintamalli (osana ennakoivan kotiutuksen mallia)
- Sosiaalisen kuntoutuksen toimintamalli
- Ikäneuvolatoimintamalli

Keskeiset hyödyt ja hyötysten kohdentuminen

Asiakkaan näkökulma

Hankkeen aikana tuettiin hoito- ja palveluketjutyössä asiakkaan osallisuutta palveluiden kehittämiseen. Kehittäjäasiakastoiminnalle on Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksessa jo aiemmin luotu käytännöt ja mallit, joita hyödyntäen hankkeessa osallistettiin kehittäjäasiakkaita palveluiden kehittämiseen yhdessä ammattilaisten kanssa. Kehittäjäasiakastoiminnan tavoitteena on asiakkaiden ja työntekijöiden molemminpuolisen ymmärryksen lisääminen palvelujen kehittämisen tarpeista ja tavoitteista. Yhteiskehittämisen toimintamallilla luodaan sosiaali- ja terveyspalveluiden avointa toimintakulttuuria palveluita kehitettäessä.

Palveluiden kehittämisen yhteydessä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaiset tarkastelivat laajasti palveluiden toimivuutta sekä työskentelykäytäntöjään. Ammattilaiset saivat myös osaamiselleen tukea, joka on asiakkaalle jo hankkeen aikana näkynyt mm. palveluiden tarpeen arvioinneissa sekä asiakaslähtöisten hoitosuunnitelmien sisällöissä. Myönteisiä vaikutuksia on hankkeen aikana saavutettu nuorten masennusoireilun ehkäisyssä ja hoidossa tarjoamalla IPC-menetelmän mukaista ohjausta.

Palveluiden saatavuutta parannettiin prosessien ja hoito- ja palveluketjujen kehittämisen lisäksi laajentamalla maksuttoman ehkäisyn palveluita seitsemän kunnan alueelle, avaamalla uusia yhteydenottomahdollisuuksia hyödyntäen alueen virtuaalista sosiaali- ja terveyspalvelukeskusta (Virtu.fi). Lapsiperheille tarkoitettu Pyydä Apua palvelu laajeni hankkeen aikana käyttöön koko hyvinvointialueelle, sähköisiä yhteydenottoja avattiin niin terveyskeskukseen, mielenterveyspalveluihin sekä neuvoloihin. Tämän ohella olemassa olevia sähköisiä palveluita yhtenäistettiin hyvinvointialueelle soveltuviksi, jotta palvelut ovat asiakkaalle helpommin saavutettavissa.

Hoito- ja palvelupoluilla sekä digitaalisissa palveluissa asiakasmateriaalia käännettiin laajasti saamenkielille tukemaan asiointia omalla kielellä.

<p>Henkilöstön näkökulma</p>

Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaiset osallistuivat palveluiden kehittämiseen osallistumalla monialaisiin yhteistyöryhmiin hoito- ja palveluketjuja mallinnettaessa, kehittämällä oman toimipisteen toimintaa kehittämistyöhön irrotettuna, osallistumalla verkostoyhteistyöhön sekä kehittämällä omaa osaamistaan. Henkilöstön osallistumista hankkeen toimintaan tuettiin laajasti, jotta kehittämistoiminta juurtuisi toiminnan tasolla heti kehittämistoimien käynnistymisestä lähtien. Toimintojen yhtenäistämisen tueksi hankkeessa luotiin valmennusohjelmia tukemaan ammattilaisten työtä. (Sosiaalityölle nostetta ja suun terveydenhuollon esihenkilöiden valmennusohjelma.)

Hankkeen aikana sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten osaamista vahvistettiin palveluprosessien kehittämisen yhteydessä erilaisin valmennuksin ja koulutuksin. Myös uutta osaamista saatiin käyttöön mm. nuorten masennusoireilun ehkäisyyn ja hoitoon sekä seksuaalineuvontaan.

<p>Hyvinvointialueen näkökulma</p>

Hankkeen tukemana laajennettiin ja yhtenäistettiin kunnista hyvinvointialueelle siirtyneitä palveluita ja otettiin käyttöön kokonaan uusia. Näistä esimerkkeinä Virtu.fi sosiaalihuollon lomakkeet ja yhteydenottokanavat, RAI-arvioinnit ikääntyvien palveluissa, maksuttoman ehkäisyn kokeilu sekä Pyydä Apua- palvelu. Verkostomainen monialainen yhteistyö ja yhdyspintatyö vahvistui hankkeen aikana mm. perheiden palveluissa perheiden palveluiden verkoston kautta. Hankkeessa tuotettiin myös aineistoa ja selvityksiä hyvinvointialueen valmisteluun sekä tilannekuvan selvittämiseen palvelutuotannon osalta. Hankkeen toiminta on ollut tukemassa vuoden 2023 aikana hyvinvointialueen strategian toteutumista.

<p>Vaikutukset ja vaikuttavuus pidemmällä aikavälillä</p>

Hankkeen aikana käynnistyi monia kehittämisspolkuja, joiden eteneminen vaatii useampien vuosien kehittämisen vakiintuakseen osaksi hyvinvointialueen toimintaa. Valtaosa kehittämistoimista etenee hankkeen päättymisen jälkeen joko Kestävän kasvun ohjelman mukaisen hankkeen tukemana, muissa hankkeissa tai jo integroituneena suoraan osaksi hyvinvointialueen palvelutuotantoa. Kaikki toimintamallit ja kehittämispolut ovat dokumentoituna ja niitä on mahdollista hyödyntää myös myöhemmässä vaiheessa.

<p> </p>

<p>Riippuvuudet </p>
<p>Lapissa on usean vuoden ajan suunniteltu laajimmat kehittämishankkeet yhtenäisinä kokonaisuuksina hanketoimien jatkuvuuden turvaamiseksi sekä päällekkäisten kehittämistoimintojen välttämiseksi. Hankkeilla on ollut myös yhteinen ohjausryhmä.</p>

Tulevaisuuden sote-keskushanke suunniteltiin ja toteutettiin yhtä aikaa Rakenneuudistusta tukevan hankkeen kanssa. Rakenneuudistusta tukevan hankkeen päätyessä vuoden 2021 lopussa, siirtyivät terveydenhuollon kirjaamisen kehittäminen sekä digitaalisten palveluiden kehittäminen Tulevaisuuden sote-keskushankkeessa toteutettavaksi. Ikääntyvien palveluiden kehittämistä on toteutettu yhteistyössä Ikäystävällinen Lappi – hankkeen kanssa vuosina 2022–2023. Kestävän kasvun ohjelman mukaiset hankkeet, Vahva Sote Lapin hyvinvointialueella 1 ja 2, on myös suunniteltu ja toteutettu yhdessä valtionavustushankkeiden kanssa.

Hanke teki laajaa yhteistyötä myös kolmannen sektorin toimijoiden kanssa koko hankkeen ajan. Esimerkiksi mielenterveyspalveluita ja mielenterveyspalveluissa tarvittavaa osaamista kehitettiin yhdessä Mieli ry:n ja Balanssin kanssa.

<p>Tietovaranto/Järjestelmä/Palvelu, johon kehittyminen kohdentuu </p>

<p> </p>
<p>Linkitys säädösmuutoksiin </p>